

Araştırma

SOSYAL HİZMET ÖĞRENCİLERİNİN YAZ UYGULAMASININ SOSYAL HİZMET UYGULAMASININ AMAÇLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

The Evaluation of Summer Block Field Practice of Social Work Students in terms of the Goals of Social Work Practice

İrfan DOĞAN*
Veli DUYAN**

*Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakóltesi Sosyal Hizmet Bölümü

** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakóltesi Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Sosyal hizmet öğrencileri birey, aile, çift, grup, topluluklar ve toplumla çalışmaktadırlar ve bu kapsamda çeşitli kurum ve kuruluşlarda uygulama gerçekleştirmektedirler. Sosyal hizmet uygulamasının birtakım amaçları bulunmaktadır. Bunlar, müdahale sürecinde bireyin kendini tanıması, insanların iyilik durumlarını güçlendirmek ve insanlara etkide bulunan çevresel koşulların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışma yapmak için bilgi, değer ve etik ile uygulama becerilerini süpervizyon altında gerçekleştirerek uygula-

ma deneyimi kazanmak, uygulama yapılan kurumun ve sosyal hizmet mesleğinin dili ile uyumlu bir şekilde yazılı ve sözlü mesleki iletişimi kullanmak, öğrenmeyi güçlendirmek amacıyla mesleki süpervizyonu kullanmak ve etik kurallar çerçevesinde kurum politikasını eleştiren bir gözle değerlendirmektedir. Kişiler ve gruplara, kendileri ile çevreleri arasındaki dengesizlikten doğan sorunların belirlenmesi, çözülmesi ya da etkisiz hale getirilmesi için yardım etmek, dengesizliğin meydana gelmesini önlemek için kişiler ya da gruplarla çevreleri arasındaki potansiyel dengesizlik alanlarını belirlemek ve kişilerin grupların ve toplulukların en yüksek gelişme güçlerini aramak, belirlemek ve kuvvetlendirmektedir. Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 2. sınıf öğrencilerinin yaz uygulamasını yukarıda belirtilen sosyal hizmet uygulamasının amaçları açısından değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemiyle yürütölmüş olup 25 sosyal hizmet öğrencisinin yaz uygulaması raporları incelenmiştir. Raporlar, sosyal hizmet uygulamasının amaçları açısından içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Tutulan raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin gerçekleştirdiği uygulamanın sosyal hizmet uygulamasının amaçlarıyla örtüştüğü görölmekle birlikte, raporlardaki ifadelerden çalışma kapsamındaki öğrencilerin sosyal hizmet uygulamasının tüm amaçlarını gerçekleştirmeyi hedeflemediği görölmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yaz uygulaması, sosyal hizmet öğrencileri, sosyal hizmet uygulamasının amaçları.

ABSTRACT

Social work students work with individuals, families, groups, and community, practicing in various agencies within this context. There are several basic goals of social work practice. They are self-recognition of individual, gaining professional experience to enhance well-being of people and to remove environ-

mental conditions which affects people, using written and verbal professional communication, using supervision to strengthen learning, evaluating policies of agency critically, identifying problems of individuals, groups, and community, identifying imbalance fields between person and their environments to prevent occurrence of imbalance, and empowering development of individuals, groups and community. In terms of goals of social work practice mentioned above, this study aims to evaluate summer block field practice of sophomore social work students who attended Ankara University Department of Social Work, The study was conducted with qualitative research method and was used phenomenologic model. The data were gathered by means of documents and reports. In this context, practice reports of 25 social work students who had done summer block field practice were examined. It was evaluated with content analysis in terms of the goals of social work practice. It was found that the summer block field practice of social work students corresponded with goals of social work practice, but it hasn't been specifically concluded that social work students in the study targeted to carry out all goals of social work practice.

Keywords: *Summer block field practice, social work students, goals of social work practice.*

GİRİŞ

Sosyal hizmet uygulamalı bir meslek ve disiplindir. Sosyal hizmet uzmanları mikro, mezzo ve makro düzeyde bireylerle, gruplarla, ailelerle, topluluklarla ve toplumla çalışırlar. Sosyal hizmet uzmanları uygulamalarını gerçekleştirirken belirli rollerde çeşitli işlevleri yerine getirirler.

“Sosyal hizmet uygulamasının içeriği sorunları saptama, veri toplama ve değerlendirme, planlama ve sözleşme yapma, farklı müdahaleleri belirleme, uygun eylem sürecini seçme ve uygulama, sonuçları izleme ve değerlendirme için uygun araştırma yöntemlerini kullanma, uygun araştırma temelli bilgi ve teknolojik gelişmelere başvurma ve sonlandırma becerilerini kapsamalıdır. Uygulama içeriği ayrıca farklı sosyal, kültürel, ırksal, dinsel, manevi ve sınıf geçmişleri olan müracaatçılarla ve her büyüklükteki sistemlerle uygulama için yaklaşımları ve becerilerini de içermelidir” (Zastrow 1999; Akt. Duyan 2012).

Alan uygulaması sosyal hizmet eğitiminin merkezindedir ve öğrencilere bilgi, beceri ve değerlerini mesleki benlikleriyle bütünleştirme fırsatı sağlar. Öğrencilerden uygulamanın amacını tanımlamaları ve bu amaçlara yönelik ilerlemeyi değerlendirmeleri ve paylaşımları beklenmektedir (Regehr ve Diğ., 2002). Sosyal hizmet öğrencileri kuramsal bir eğitimden sonra öğrendikleri bilgileri uygulamaya aktarabilirler. Sosyal hizmet uygulamalarıyla öğrenciler mesleki deneyim kazanmaktadır. Uygulamalarda öğrenciler müracaatçıların sorunlarını analiz etmekte, ihtiyaçlarını belirlemekte, belirlenen ihtiyaçları hedeflere dönüştürmekte ve buna yönelik eylem planı geliştirmekte ve hizmet sunmaktadır. Böylelikle, onlar sosyal hizmetin uygulama sürecini gerçekleştirmiş olmaktadır. Bu kapsamda, sosyal hizmet uygulamasının amacını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Sosyal hizmet uygulamasının Kirst-Ashman ve Hull (1999)' e göre 5 amacı bulunmaktadır. Bunlar:

“Müdahale sürecinde bireyin kendini tanıması, insanların iyilik durumlarını güçlendirmek ve insanlara etkide bulunan çevresel koşulların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışma yapmak için bilgi, değer ve etik ile uygulama becerilerini *süpervizyon altında gerçekleştirerek uygulama deneyimi kazanmak, uygulama yapılan kurumun ve sosyal hizmet mesleğinin dili ile uyumlu bir şekilde yazılı ve sözlü mesleki iletişimi kullanmak, öğrenmeyi süpervizyonu kullanmak ve etik kurallar çerçevesinde kurum politikasını eleştirel bir gözle değerlendirmektir.*”

Kongar (1972) 'a göre ise sosyal hizmet uygulamasının amaçları şunlardır:

“Kişiler ve gruplara, kendileri ile çevreleri arasındaki dengesizlikten doğan sorunların belirlenmesi, çözülmesi ya da etkisiz hale getirilmesi için yardım etmek. Dengesizliğin meydana gelmesini önlemek için kişiler ya da gruplarla çevreleri arasındaki potansiyel dengesizlik alanlarını belirlemek. Bu tedavi edici ve önleyici tedbirlere ek olarak, kişilerin grupların ve toplumların en yüksek gelişme güçlerini aramak, belirlemek ve kuvvetlendirmektir.”

Sosyal hizmet uygulamaları bireyin kendisini tanıması, eksik olduğu yönlerini fark etmesi, bu yönlerini geliştirmesi ve müdahale için kendini geliştirmesi açısından oldukça önemlidir. Sosyal hizmet uzmanları kendilerini ne kadar geliştirirlerse o oranda müracaatçılara faydalı olabilirler. Sosyal hizmet uygulaması sosyal hizmet öğrencileri için de faydalıdır; uygulamanın yararlarından biri de sosyal hizmet öğrencilerinin

çalışmaya başlamadan önce kendilerini tanımaları, kendilerini geliştirmeleri ve müracaatçı gruplarını tanımalarıdır.

Sosyal hizmetin amaçlarından biri de insanların iyilik durumunu sağlamak ve insana etkide bulunan fiziksel ve çevresel etkenleri ortadan kaldırmaktır. İnsanların iyilik durumunu artırmak için insana etki eden faktörler incelenir, değerlendirilir ve bir müdahale planı oluşturulur. Sosyal hizmet uygulaması da sosyal hizmet mesleğinin amaçlarına katkıda bulunur.

Sosyal hizmet uzmanları sorunu teşhis ve tespit etmek için sözlü ve yazılı etkileşimi kullanırlar. Böylelikle etkili müdahalelerde bulunabilir ve müracaatçıların sorunlarına çözüm sağlayabilirler. Sosyal hizmet uygulaması sosyal hizmet öğrencilerine de yazılı ve sözlü iletişim becerilerini kullanabileceği fırsatlar sunmaktadır. Sosyal hizmet öğrencileri de görüşmelerde sosyal hizmet uzmanının yanında bulunarak ve bizzat kendileri görüşmeler yaparak yazılı ve sözlü mesleki iletişimi kullanırlar.

Sosyal hizmet uygulaması sosyal hizmet uzmanlarına bilgilerini ve becerilerini müracaatçıya aktarma ve onlara mesleki danışmanlıkta bulunma fırsatı sağlar. Sosyal hizmet uzmanları müracaatçının bulunduğu yerden başlama ilkesiyle müracaatçıyla birlikte hareket eder; bu doğrultuda müracaatçıların kararlarına saygı duyarak onların öğrenmelerinin güçlendirilmesine ve sorunlarının çözülmesine yardım eder. Bu bağlamda, sosyal hizmet uzmanı bilgi, beceri ve tecrübesinden yararlanarak mesleki danışmanlık sağlar ve terapötik ortamın oluşmasını sağlar.

Alanda uygulama yapmak sosyal hizmet öğrencilerine kurum ve personeli gözlemlene, analiz yapma ve kurum ve personel hakkında eleştiri yapma fırsatını sağlamaktadır.

Sosyal hizmet uygulaması, sosyal hizmet öğrencilerine uygulama yaptıkları kurum veya kuruluş ile ilgili çıkarımda bulunmalarını sağlar. Bu kapsamda, öğrenciler kurum/kuruluşu gözlemlene, müracaatçı grubunu belirleme, müracaatçı grubunun kendileri ve çevreleri ile dengesizlikten doğan sorunları belirleme ve bununla ilgili çalışmalar yapma imkan ve fırsatı elde ederler.

Sosyal hizmet mesleği bir anlamda yardım etme ve sorun çözme mesleğidir. Toplumun aksayan yönlerini keşfeder ve sosyal sorunlara çözüm getirmeye çalışır. Bunun için de toplumdaki dengesizlik alanlarını belirlemeye çalışır. Dengesizliğin olduğu yere müdahalelerde bulunur ve dengesizliğin önüne geçmeye çalışır.

Sosyal hizmet mesleği; bireylerin, grupların ve toplumun iyilik halini artırmak için onları güçlendirmeye çalışır. Sosyal hizmet, bireyleri güçlendirerek onların kendi problemlerini çözmelerine yardım eder ve onların sosyal işlevselliklerini sağlamaya çalışır. Sosyal hizmet uzmanları her müracaatçısının gelişme kapasitesinin olduğunu bilincindedir ve bu bilinçle hareket eder.

Bu çalışma, sosyal hizmet öğrencilerinin yaz uygulamalarını değerlendirmek ve öğrencilerin gerçekleştirdikleri uygulamanın sosyal hizmet uygulamasının amaçlarına uygunluğunu belirlemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmada yazın uygulama yapan 2011-2012 dönemi 2. sınıf sosyal hizmet bölüm öğrencilerinin raporları derinlemesine incelenmeye çalışıldığından dolayı nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada, bildiğimiz ama anlamını tam olarak kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan nitel araştırma modelleri arasında yer alan olgubilim deseninden yararlanılmıştır ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin yaz uygulaması, sosyal hizmet uygulamasının amaçları açısından ayrıntılı olarak incelemeye çalışılmıştır.

Araştırmanın evrenini, 2011-2012 dönemi yaz uygulaması yapan Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 2. sınıf öğrencilerinin raporları oluşturmaktadır. Çalışma grubu, Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde yaz uygulaması yapan, rapor tutan 25 öğrencinin raporlarıdır. Yaz uygulaması yapıp uygulama raporlarını ve günlük yapılan çalışmalarını kaydeden öğrenciler tercih edilmesi sebebiyle amaçsal örneklem içinde yer alan benzeşik örnekleme kullanılmıştır. Çalışma, katılımcıların yaz uygulaması kapsamında raporda ifade ettikleri müracaatçı ve alana ilişkin gözlem ve değerlendirmeleri ile sınırlıdır. Bu bakımdan çalışma, okul ve öğretim elemanı arasındaki süpervizyonu kapsamamaktadır.

Bu çalışmada, veriler nitel araştırmada kullanılan doküman ve belge veri toplama araçlarıyla elde edilmiştir. Bu kapsamda, doküman incelemesi ve belge taraması gerçekleştirilmiştir.

Sosyal hizmet öğrencilerinin uygulama raporlarından elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamındaki sosyal hizmet öğrencilerinin raporları sosyal hizmet uygulamasının amaçları doğrultusunda Kirst-Ashman ve Hull (1999) ve Kongar'ın (1972) belirttikleri temalara göre analiz edilmiş ve bu temalardan bazı temalar için alt temalar oluşturulmuş, oluşturulan alt temalarda yer alan katılımcı kodları, oluşturulan temalara ilişkin uygulama raporlarında görüşleri yer alan sosyal hizmet öğrencilerinin frekansları ile belirlenerek elde edilen bulgular alıntılarla açıklanmıştır. Raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin cinsiyetleri E ve K olarak kodlanmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde sosyal hizmet öğrencilerinin yaz uygulaması sosyal hizmet uygulamasının amaçları bakımından kategorilere ayrılarak içerik analiziyle incelenmiştir.

Çalışma kapsamında raporlar incelendiğinde; 15 i erkek ve 10 u kadın olmak üzere toplam 25 öğrencinin raporları değerlendirilmiştir (Tablo 1).

1. Bireyin Kendini Tanıması ve Geliştirmesine İlişkin Bulgular

Raporlarından yararlanan sosyal hizmet öğrencilerinin kendini tanıması ve

geliştirmesine ilişkin bulgular Tablo 2 de yer almaktadır.

Sosyal hizmet öğrencilerinin yaz uygulamaları kapsamında kendini tanıma ve geliştirmeye yönelik görüşleri alt kategorilere ayrılarak analiz edildiğinde; sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmı (n=7), tuttıkları raporlarda sosyal incelemeler gerçekleştirerek, sosyal inceleme raporlarının nasıl yazıldığını ve rapor dilini öğrenerek kendini tanımaya ve geliştirmeye çalıştıklarını şu şekilde belirtmişlerdir.

E1 *“Şimdiye kadar birçok incelemede bulunmam ve sosyal inceleme raporu hazırlamış olmam yazı dilimin gelişmesine ve kendime özgü bir rapor dilimin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur”*

E1 *“Sosyal hizmet uzmanları için mesleklerinde önemli bir yere sahip olan sosyal inceleme raporunu öğrenmiş olmam özgüvenimi geliştirmekle beraber sosyal hizmet uzmanı olmaya bir adım daha yakınlaştırmış oldu”.*

K2 *“Artık sosyal inceleme raporunu daha hızlı yazabiliyorum. 1 aylık staj süremde sürekli raporlar yazdığım için rapor konusunda gelişme kaydettiğimi görüyorum”.*

Tablo 1. Çalışma Kapsamında Tuttukları Raporlardan Yaralanılan Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerine İlişkin Bulgular

Sosyal Hizmet Öğrencilerine İlişkin Bulgular		
Cinsiyet	Frekans	Katılımcı Kodu
Erkek	15	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E10, E11, E12, E13, E14, E15
Kadın	10	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10

Tablo 2. Çalışma Kapsamında Tuttukları Raporlardan Yaralanılan Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Kendini Tanıması ve Geliştirmesine Ait Alt Kategoriler ve Frekanslar

Bireyin Kendini Tanıması ve Geliştirmesine İlişkin Bulgular		
Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal incelemeler gerçekleştirerek, sosyal inceleme raporlarının nasıl yazıldığını ve rapor dilini öğrenmeleri	7	E1, E1, E1, K2, E4, E10, E12
Sosyal hizmet öğrencilerinin uygulama yaptıkları kurum hakkında bilgilerini artırmaları	2	E14, K10
Sosyal hizmet öğrencilerinin müracaatçı grubu hakkında bilgi sahibi olmaları ve müracaatçıların sorunlarının neler olduğunu öğrenmeleri	3	E15, K1, E15
Sosyal hizmet öğrencilerinin öğrendikleri teorik bilgileri uygulamaya aktarma yönünde kendini geliştirmeleri	2	E1, K6

Bireyin kendini tanıması ve geliştirmesine yönelik alt kategorilerden bir diğeri sosyal hizmet öğrencilerinin uygulama yaptıkları kurum hakkında bilgilerini artırmaları olup bu doğrultuda sosyal hizmet öğrencilerinin görüşleri (n=2) şöyle olmuştur:

E14 *“Bu staj sosyal hizmet alanında-ki ilk stajımdı ve bana çok şey kattı. Huzurevi hakkında geniş bir bilgi sahibi oldum. Kurumdaki idari işler hakkında bilgi sahibi oldum. Sosyal hizmet uzmanının görevlerinin neler olduğunu daha iyi gördüm. Hayatımda ilk defa sosyal incelemeye gittim. Bu staj benim için çok faydalı geçti. Sosyal hizmet hakkındaki bilgimi artırdı”.*

K10 *“Bu staj, işlerin nasıl yürüdüğünü anlamamız için çok iyi bir fırsattı. Staj süresi boyunca görüşmeler yaptık, sosyal inceleme raporları yazdık; kısaca temel eylemlerimiz hakkında daha iyi bilgi edindim. Bu deneyim ileride meslek hayatımızda bize çok yardımcı olacak”.*

Bireyin kendini tanıması ve geliştirmesine yönelik alt kategorilerden bir diğeri sosyal hizmet öğrencilerinin alandaki müracaatçı grupları hakkında bilgi sahibi olmaları ve müracaatçıların sorunlarının neler olduğunu öğrenmeleri olmuştur. Bu kapsamda öğrencilerin tuttıkları raporlardaki görüşleri (n=3) şu şekildedir.

E15 “Okul bitmeden incelemeler ile alana çıkmak, çeşitli vakaları ve müracaatçıların sorunlarını görmek, değerlendirme ve olaya etki açısından fiziki olarak olayın içinde olmak benim için çok faydalı oldu. Rapor yazma konusunda içeriğinin anahtarlarının ne olduğu hakkında bilgilendim. Raporların müracaatçı açısından ne kadar önemli olduğu, doğru ve iyi bir rapor yazabilmek için de olaya hakim olmanın ne kadar önemli olduğunu; bunun için de doğru sorular sormak, doğru gözlem ve yönlendirme ile teşhise gitmenin ne kadar önemli olduğunu öğrendim. Çeşitli türdeki vakalarla karşılaşarak deneyim kazandım”.

K1 “Stajın bana en büyük katkısı çocuklarla iletişim konusunda kendimi geliştirmem, sokakta çalışan çocukları tanımam oldu”.

E15 “Her biri ayrı müracaatçı kitesi olan bu alanlarda uygulamada karşılaşılan zorlukları gördüm. Bu tür vakalar ile inceleme esnasında nasıl bir yol izlenileceği hakkında ön bilgi edindim”.

Sosyal hizmet öğrencilerinden bazıları (n=2) tuttuğu raporlarda kendini tanıma ve geliştirmeye yönelik üniversitede öğrendiği teorik bilgileri uygulamaya aktarma yönünde kendini geliştirdiğini ifade etmiştir. Rapordaki görüşleri şu şekildedir.

E1 “Staj deneyimi bana teoriği pratiğe dökme ve görme imkanı tanıdı. Sosyal inceleme raporlarını okumak/inceleme ve sosyal inceleme raporu yazmak mesleki açıdan benim için çok faydalı oldu. Sosyal hizmet uzmanlarıyla birlikte incelemeye çıkmak ve mevcut

durumu yerinde inceleme deneyimi kazanmış oldum”.

K6 “Bugün çocuklarla tiyatro çalışması yaptık. Bu kadar başarılı olacaklarını düşünmüyordum. Her bireyin bir gücü olduğunu, bu gücü küçümsememem gerektiğini anladım. Çocukların kendi sorunlarının farkında olması, fırsatları olsa bu sorunlardan kurtulabileceklerini gördüm. Bu tiyatro çalışması çocuklar kadar beni de muttu etti. Üniversitede öğrendiğimiz kavramları durumlar içinde tespit etmek benim için çok faydalı oldu”.

Sosyal hizmet öğrencilerinin kendini tanıma ve geliştirmeye yönelik bulgulara baktığımızda; sosyal hizmet öğrencilerinin çoğunun (n=14) sosyal incelemeler gerçekleştirerek, sosyal inceleme raporlarının nasıl yazıldığını ve rapor dilini öğrenerek (n=7), uygulama yaptıkları kurum hakkında bilgilerini artırarak (n=2), müracaatçı grubu hakkında bilgi sahibi olarak ve müracaatçıların sorunlarının neler olduğunu öğrenerek (n=3) ve öğrendikleri teorik bilgileri uygulamaya aktarma yönünde kendini geliştirdikleri görülmüştür. Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=11) tuttukları raporlarda kendilerini tanıma ve geliştirmeye yönelik bulguya rastlanmamıştır.

2. İnsanların İyilik Durumlarının Güçlendirilmesi ve İnsana Etki Eden Çevresel Faktörlerin Ortadan Kaldırılması İçin Mesleki Deneyim Kazanmaya Yönelik Bulgular

Raporlarından yararlanılan sosyal hizmet öğrencilerinin mesleki deneyim kazanmaya yönelik bulgular şunlardır (Tablo 3).

Tablo 3. Çalışma Kapsamında Tuttukları Raporlardan Yaralanılan Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Mesleki Deneyim Kazanmaya Yönelik Alt Kategoriler ve Frekanslar

İnsanların İyilik Durumlarının Güçlendirilmesi ve İnsana Etki Eden Çevresel Faktörlerin Ortadan Kaldırılması İçin Mesleki Deneyim Kazanmaya Yönelik Bulgular

Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Sosyal hizmet öğrencilerinin alana çıkarak, sosyal incelemelere katılarak ve sosyal inceleme raporları oluşturarak deneyim kazanmaları	4	K1, E2, E1, E6,
Sosyal hizmet öğrencilerinin uygulama yaptığı kurumlarda görüşmelere katılarak ve bizzat görüşmeler yaparak sosyal inceleme raporları oluşturarak deneyim kazanmaları	1	K2
Sosyal hizmet öğrencilerinin alan uygulamasında müracaatçıyı sosyal ve fiziksel çevresi içinde gözlemleyerek mesleki deneyim kazanması	1	E1
Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal sorunlara yönelik proje oluşturarak deneyim kazanması	1	K5

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=4) yaz uygulamaları kapsamında tuttıkları raporlarda mesleki deneyim kazanmaya ilişkin düşüncelerinden biri alana çıkarak, sosyal incelemelere katılmaları ve sosyal inceleme raporları oluşturmalarıdır. Öğrencilerin bazılarının raporlardaki görüşleri şu şekildedir.

K1 “Bugün akşam üzeri mobil ekipte D. ve B. Bölgelerinde sokak çalışmasına çıktık. D. ve B. semtlerinde sosyal hizmet uzmanı ve ben tartıcılık yapan çocuklarla karşılaştık. Bu çocuklar merkeze kayıtlı

değildi. Biz onlara soru sorduk, onları merkeze gelme konusunda ikna ettik ve sonra onlara merkeze giriş kartını verdik”.

E1 “Sosyal hizmet uzmanıyla birlikte T.A. nın evine gidildi ve sosyal inceleme raporu hazırlandı. Sosyal inceleme raporunda ilk önce müracaatçının durumu genel olarak tanımlandı. Sonra da sosyal inceleme raporunda müracaatçının problem anahattı yazıldı. Son olarak da sonuç ve değerlendirme kısmında sosyal hizmet

uzmanının görüşlerine yer verildi". Sosyal hizmet öğrencilerinin mesleki deneyim kazanmaya ilişkin yaptıkları çalışmalardan elde edilen bulgulardan bir diğeri öğrencilerin uygulama yaptığı kurumlarda görüşmelere katılarak ve bizzat görüşmeler yaparak sosyal inceleme raporları oluşturarak deneyim kazanmaları olmuştur. Bu kapsamda, bir sosyal hizmet öğrencisinin (n=1) görüşü şu şekilde olmuştur.

K2 *"Z. Hanım (sosyal hizmet uzmanı) ben ve stajyer arkadaşım gece gelen müracaatçıyla aynı odada görüştük. Biz tamamen sessizdik. Tabi ki bu arada kadının hareketlerini gözlemledik ve beden dili hakkında çıkarımlarda bulunduk. Daha sonra Z. Hanım bizden vakanın raporunu yazmamızı istedi. Hayatımızda ilk defa görüşme ve vaka değerlendirmesi yaptık. İlk defa da rapor yazdık. Diğer raporlardan kalıplardan örnek alarak raporumuza başladık. Müracaatçıyla yapılan görüşme sırasında aldığımız notlardan da yardım aldık. Z. Hanım gereksiz detayların olmaması gerektiğini söyledi. Bizi ilgilendiren asıl geliş sebebini oluşturan durumları yazdığımızda Z. Hanım birkaç değişikliğe ihtiyacı olduğunu söyledi, birkaç şey ekledi ve sonuç ve değerlendirme kısmında bize yardımcı oldu. Genel olarak iyi olduğunu söyledi. Bunun için çok mutluyum. Kendimizle gurur duyduk".*

Bir sosyal hizmet öğrencisinin (n=1) raporda ifade ettiği mesleki deneyim

kazanmaya yönelik bulgulardan bir diğeri alan uygulamasında müracaatçıyı sosyal ve fiziksel çevresi içinde gözlemlemesi olmuştur. İfadesi şöyledir.

E1 *"Bugün incelenmesinde bulunan müracaatçının, eşinin nafaka ödememesi, ailesinin ekonomik durumunun iyi olmamasından dolayı kendisine yardımcı olamamaları ve düzenli gelir getirecek bir işinin olmamasından dolayı müracaatçı ve kızı risk altında olduğu gözlemlenmiştir".*

Bir sosyal hizmet öğrencisinin (n=1) mesleki deneyim kazanmaya yönelik tuttuğu raporda ifade edilen bulgulardan sonuncusu sosyal sorunlara yönelik proje oluşturarak mesleki deneyim kazanmak olmuştur. Öğrencinin görüşleri şu şekildedir.

K5 *"Çocuk hakları ile ilgili bir proje oluşturmak istedik. Çocuk hakları ile ilgili çocuklarda farkındalık yaratabilmeye yönelik bu projede 10-14 yaş aralığındaki çocuklarda çocuk hakları ile ilgili bilgilendirmeye dayalı etkinlik düzenlenerek çocuklarda kendi hakları konusunda farkındalık yaratılması amaçlanmıştır. Etkinlik haftada bir gün olmak üzere toplamda 4 hafta sürecektir. 16 çocuktan oluşan bir grup oluşturuldu. Çocukların etkinliğe katılmasını ve devamını sağlayabilmek için küçük bir tanışma etkinliğinde çocuklarla konuşuldu. Etkinliğin amacı ve onların üzerinde oluşturacağı olumlu etkiler hakkında bilgilendirmeye gidildi".*

Çalışma kapsamında tuttıkları raporlardan yararlanılan sosyal hizmet öğrencilerinin insanların iyilik

durumlarının güçlendirilmesi ve insana etki eden çevresel faktörlerin ortadan kaldırılmasına yönelik bulgulara baktığımızda; tuttıkları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=7) alana çıkarak, incelemelere katılarak, sosyal inceleme raporları oluşturarak mesleki deneyim kazandıkları (n=4), uygulamaya yaptıkları kurumlarda görüşmelere katılarak ve bizzat görüşmeler yaparak mesleki deneyim kazandıkları (n=1), alan uygulamasında müracaatçıyı fiziksel ve sosyal çevresinde gözlemleyerek mesleki deneyim kazandıkları (n=1), sosyal sorunlara yönelik projeler oluşturarak mesleki deneyim kazandıkları (n=1) görülmüştür. Çalışma kapsamında raporlarından yararlanan sosyal hizmet öğrencilerinin çoğunun (n=18) tuttıkları raporlarda bu türden bulgulara rastlanmamıştır.

3. Yazılı ve Sözlü Mesleki İletişimi Kullanmaya Yönelik Bulgular

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=4) yazılı ve mesleki iletişimi kullanmalarına ilişkin bulgular şu şekildedir.

K1 *“Buradaki çocuklarla iletişim kurmak aslında o kadar zor değil; bugün bu atölyede bunu yakından hissettim. Onlara gülümsemek, bir merhaba demek onlarla hemen iletişim kurmayı bizlere güvenmelerini sağlıyor”.*

E6 *“Dünden hazırladığımız dosyalar ile ben, sosyal hizmet uzmanı ve psikolog D. ilinin bazı merkez köylerine incelemeye çıktık. İncelemelerde bireye verilecek evde bakım aylığı için bilgilendirmede bulunuyorduk. Bilgilendirmede,*

yapılacak maddi yardımın amaçları dışında kullanılmaması gerektiğini belirtiyorduk. Maddi yardımın yanı sıra bazı kişilerde dikkat eksikliği ve öğrenme güçlüğü gibi sıkıntılardan dolayı özel eğitime ihtiyaç duyduğunu ve ailelere çocuklarını özel eğitime göndermesi konusunda bilgilendirme yapıyorduk”.

K1 *“U. Bey’le (sosyal hizmet uzmanı) birlikte incelemeye gittiğimiz müracaatçımız evde tek başına yaşayan 80li yaşlarda bir kişiydi. Müracaatçımızın fiziksel ve psikolojik durumu pek iyi görünmüyordu. Müracaatçının hem psikolojik hem de fiziksel desteğe ihtiyacı vardı. Kendisine huzurevi seçeneğini sunduk. Ancak, kendisi bu fikre pek sıcak bakmadı. Komşularından alınan bilgilere göre eşini 10 yıl önce kaybeden müracaatçımız İ. şehrinde bulunan çocuğuyla ailevi nedenlerden dolayı görüşmüyormuş. Müracaatçımızın evinde geçirdiğimiz sürede U. Bey müracaatçıya huzurevinin avantajlarını anlatarak, huzurevinin müracaatçımıza uygun bir yer olduğunu anlatmaya çalıştı. U. Bey müracaatçımızın sağlık sorunlarının olduğunu ve huzurevine gitmezse daha da kötüleşeceğini söyledi. Sağlık durumundan endişelenen ve huzurevinin avantajlarını cazip bulan müracaatçımız huzurevinde kalmayı kabul etti”.*

E14 *“Bir yaşlı bir konuda rahatsızlığını dile getirmek için sosyal hizmet uzmanıyla konuştu. Yaşlının bir fiziksel bir engeli bulunmakta ve kurumdaki fizyoterapist bu yaşlıya uygulaması gereken bazı egzersiz*

hareketleri vermiş. Yaşlı bu hareketleri uygulamaktan memnun değil. Yaşlı bu hareketleri uygulamaktan acı çekiyormuş. Sosyal hizmet uzmanı fizyoterapist bu işin uzmanı olduğu için yaşlının sağlığı açısından bir tedavi yöntemi hakkında yargıda bulunmak istemedi ve kuruma haftada 2 gün gelen doktora yönlendirdi. Ben sosyal hizmet uzmanı ile yaşlının görüşmesinde, sosyal hizmet uzmanının yaşlıya göre uygun bir dil kullandığını gördüm. Yaşlıya karşı gayet hoşgörülü olduğunu gördüm”.

Çalışma kapsamında tuttukları raporlardan yararlanan sosyal hizmet öğrencilerinin yazılı ve sözlü mesleki iletişimi kullanmaya yönelik bulgulara baktığımızda; tuttukları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin (n=4) beden

dilini kullanarak, verilecek hizmetler hakkında müracaatçıyı bilgilendirerek, müracaatçıya uygun bir dil kullanarak yazılı ve sözlü mesleki iletişimi kullandıkları görülmüştür. Araştırma kapsamında tuttukları raporlardan yararlanan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çoğunda (n=21) bu türden bulguya rastlanmamıştır.

4. Öğrenmeyi Güçlendirmek Amacıyla Eğitcilik Rolünü Kullanmaya Yönelik Bulgular

Raporlarından yararlanan sosyal hizmet öğrencilerinin eğitcilik rolünü kullanmaya yönelik bulgular Tablo 4 de verilmiştir.

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=3) yaz uygulaması kapsamında tuttukları raporda ifade ettikleri eğitcilik rolünü kullanmaya yönelik bulgulardan

Tablo 4. Çalışma Kapsamında Tuttukları Raporlardan Yararlanan Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Eğitcilik Rolünü Kullanmaya Yönelik Alt Kategoriler ve Frekanslar

Öğrenmeyi Güçlendirmek Amacıyla Eğitcilik Rolünü Kullanmaya Yönelik Bulgular		
Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Sosyal hizmet uzmanlarının ve öğrencilerinin bilgilerini müracaatçıya aktararak mesleki danışmanlık sağlaması	3	K9, E3, E12
Sosyal hizmet uzmanlarının ve öğrencilerinin becerilerini müracaatçıya aktararak mesleki danışmanlık sağlaması	3	E3, K4, K6
Sosyal hizmet uzmanlarının ve öğrencilerinin hem bilgisini hem de becerisini kullanarak müracaatçıya mesleki danışmanlık sağlaması	3	K1, E1, E3

biri sosyal hizmet uzmanlarının ve öğrencilerinin bilgilerini müracaatçıya aktararak mesleki danışmanlık sağlaması olduğudur. Bu kapsamda, öğrencilerin raporda ifade ettiği görüşleri şu şekildedir.

K9 “*Temizlik alışkanlığı için önemli olan ve çocuklarda mutlaka olması gereken el yıkama alışkanlığını öğretmeye çalıştım. Sınıfa sıvı sabun götürdüm. Sıvı sabunu hiç görmeyen bunu oyun sanan çocuklar da vardı. Çocuklara farklı gelen bu sabun çocukların ilgisini çekti, o gün boyunca ellerini yıkamak için sıvı sabun istediler*”.

E3 “*Genelde bütün çocuklar birbirini tanıyordu. Birbirlerini tanımayanları tanıştırmak ve kendimizi tanıtarak çalışmaya başladık. Sınıf tahtamıza ‘insanlar konuşarak anlaşır, ben çocuğum haklarımla varım’ sloganını yazdım. Bunun ne anlama geldiğini anlattım çocuklara. Bu slogan yaz okulunun sloganıydı. Bütün sınıflarda yazılacağı kararlaştırılmıştı*”.

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=3) müracaatçıya mesleki danışmanlık yapma kapsamında yaptığı çalışmalardan bir diğeri sosyal hizmet uzmanlarının ve öğrencilerinin becerilerini müracaatçıya aktararak onlara mesleki danışmanlık sağlaması olmuştur. Bu doğrultuda, tuttukları raporda öğrencilerin düşünceleri şöyledir.

E3 “*Çocuklara akşamdan hazırladığımız üzgün, mutlu, şaşkın, kızgın yüz ifadelerini gösterip bunlardan hangi duygu hallerini yaşadıklarını sorduk. Çeşitli cevaplar aldık. Sonra bu duygu hallerini tahtaya çizip neden bu duygu hallerini*

yaşadıklarını sorduk. Aldığımız cevapları uygun olan duygu ifadesinin altına yazdık. Daha sonra çocuklara resim kağıdı ve boyalar dağıtıp hangi duygu halini yaşadıklarını yazıp çizmelerini istedik. Amacımız, çocukların bilinçaltını ortaya çıkarmak, neler düşündüklerini öğrenmek ve hangi duygu halini yaşadıklarını ortaya çıkarmaktı. Böylece, çocuklar hakkında daha fazla bilgi alacaktık. Çocukları daha iyi tanıyıp onlarla daha çok hangi amaçlar üzerinde yoğunlaşacağımızı ve onlara nasıl yaklaşacağımızı belirlemiş olacaktık”.

K4 “*Yaz okulunda neler öğrendik, nerelere gittik, niçin gittik bunlarla ilgili konuştuk çocuklarla bol bol. Amacımız hafızalarında doğru yer edinebilmektir. Akıllarında sadece ‘gezdik, oynadık, eğlendik’ kalsın istemiyorduk. Onlara özellikle gittiğimiz yerlerde neler öğrendiklerini, hangi meslek elemanlarını tanıdıklarını anlattırmaya çalıştım ve çocuk haklarını anlatan resimler yapmalarını istedim. İçlerinden ilginç resimler çıkacağından emindim*”.

K6 “*Çocuklarla oyun oynamaya başladık. İlk olarak çocuklarla dramada kullanılan Simon oyununu oynadık. Bu oyun çocukların çok zevk alarak oynadıkları bir oyun oldu. Bu oyunda ortaya geçerek komut vermeye çalıştım. ‘Simon dedi ki’ diye başlayan konutlarını yerine getirecekler fakat ‘dedi ki’ diye başlayan konutlarını yapmayacaklardı. Bu oyun ile çocukların aldıkları komutları yerine getirmesini ve dikkatlerini artırmayı amaçladım*”.

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=3) tuttıkları raporlarda mesleki danışmanlık ile ilgili bulgulardan sonuncusu sosyal hizmet uzmanlarının ve öğrencilerinin hem bilgisini hem de becerisini kullanarak müracaatçıya mesleki danışmanlık sağlaması olduğu görülmüştür. Bununla ilgili öğrencilerin tuttıkları rapordaki ifadeleri şunlar olmuştur.

K1 “*Sanat Sokağı’nda kağıt mendil satan 4. Sınıf öğrencisi İ. adlı bir çocukla konuştuk. Sosyal hizmet uzmanı ve ben ona merkezi anlattık, merkezde yapılan faaliyetlerden bahsettik, merkeze geldiği takdirde bunlardan ücretsiz yararlanabileceğini söyledik. Onu merkeze gelme konusunda ikna ettik. Sosyal hizmet uzmanı ona merkeze giriş kartı verdi*”

K1 “*O. ve S. adlarında tartıcılık yapan iki ortaokul öğrencisiyle konuştuk. Ailelerinin durumu ile ilgili bilgi aldık, ona merkezden bahsettik, kaçınıcı sınıfa ve hangi okula gittiklerini sorduk. Onlar da merkeze gelme konusunda ikna oldular ve sosyal hizmet uzmanı onlara giriş kartını verdi*”.

E3 “*Çocukları bugün müzeye götürecektik. Çocuklara geziye gideceğimizi söylediğimde hepsi çok sevinmişti. Müze gezisi sırasında neler yapılacağı ya da neler yapılmayacağı konusunda çocuklarla konuştuk. Müzeyi gezdik. Müze hakkında ve içindeki tarihi eserler hakkında çocuklara bilgi verdik. Hepsi oldukça meraklı gözlerle etrafına ve tarihi eserlere bakıyorlardı ve sorular soruyorlardı. Biz de bu sorularını cevaplamaya*

çalışıyorduk. Müzeyi gezdikten sonra okula döndük. Okulda çocuklara resim kağıdı dağıtıp müzede ilgilerini en çok çeken şeyi çizmelerini ve ertesi gün okula getirmelerini söyledik. Bunu yapmaktaki amaç, hem çocuğun ilgisini nelerin çektiğini hem de çocukların dikkatinin nasıl olduğunu öğrenmekti”.

Çalışma kapsamında tuttıkları raporlardan yararlanılan sosyal hizmet öğrencilerinin öğrenmeyi güçlendirmek amacıyla süpervizyonu kullanmaya yönelik bulgulara baktığımızda; sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=9) bilgilerini müracaatçıya aktararak (n=3), becerilerini müracaatçıya aktararak (n=3) ve hem bilgisini hem de hem de becerilerini müracaatçıya aktararak (n=3) süpervizyonu kullandıkları bulunmuştur.

5. Etik Kurallar Çerçevesinde Kurum Politikasını ve Personelini Eleştirel Bir Gözle Değerlendirmeye Yönelik Bulgular

Raporlarından yararlanılan sosyal hizmet öğrencilerinin kurum politikası ve kurum personeli ile ilgili eleştirel değerlendirmelerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir (Tablo 5).

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=4) yaz uygulaması yaptığı kurum ve personeli hakkında tuttıkları raporda ifade ettikleri bulgulardan biri öğrencilerin kurumla ilgili sıkıntıları dile getirmeleri olmuştur. Bu kapsamda, sosyal hizmet öğrencilerinin tuttıkları raporlardaki ifadeleri şöyledir.

Tablo 5. Çalışma Kapsamında Tuttukları Raporlardan Yararlanılan Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Kurum Politikasını ve Personelini Eleştirel Bir Gözle Değerlendirmeye Yönelik Bulgular

Etik Kurallar Çerçevesinde Kurum Politikasını ve Personelini Eleştirel Bir Gözle Değerlendirmeye Yönelik Bulgular		
Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Yaz uygulaması yapılan kurum ile ilgili sıkıntılar	4	K1, K1, K1, K10
Sosyal hizmet uzmanı sayısının yetersizliği	3	K1, K2, K10
Sosyal hizmet öğrencilerinin yaz uygulaması yaptıkları kurumlardaki sosyal hizmet uzmanı hakkındaki eleştirileri	2	K2, E1
Sosyal hizmet öğrencilerinin yaz uygulaması yaptıkları kurumlardaki personeli eleştirel değerlendirmeleri	2	E3, E3

K1 “ÇOGEM’lerle (Çocuk ve Gençlik Merkezi) ilgili yapılan politika ve uygulamalardaki eksiklikler sokakta çalışan çocuğu tamamıyla merkeze bağlayamamaktadır. Çünkü ekonomik anlamda merkezden ya da politiklardan kaynak bulamayan aile, çocuğu çalışmaya zorlamakta çocuk kendini çalışmaya mecbur hissetmektedir. Bu gösteriyor ki sokakta çalışan çocuklar ve aileleri için yapılan projeler, politika ve uygulamalar yeterli seviyede değildir”.

K1 “Kuruluştaki beden öğretmenini sayısının 5 olması da ayrı bir değerlendirme konusu. Merkezde 5 beden öğretmenini alacağına 1 veya 2 beden eğitimi öğretmenini ve diğer kalan kadrolara da matematik, türkçe, sosyal bilgiler ve ingilizce gibi çocuklara okulda yardımcı olacak derslerin öğretmenlerinin

atanması çocukların okul başarısını artıracaktır”.

K1 “Dün ve bugünkü görüşmelerde dikkatimi çeken şu oldu. Uzmanla yapılan görüşmelerin hepsi sosyal serviste oldu. Böyle bir durumda müracaatçı kendini rahat hissedemez, rahatça konuşamaz, ortada mesleki gizlilik kalmaz. Müracaatçıyla yapılan görüşmelerde sosyal hizmet uzmanı için ayrı bir oda olmalıydı”.

K10 “Staj yaptığım kurumda 1 sosyal hizmet uzmanı vardı ve araliksız çalışıyordu fakat 10 personel meslek lisesi mezunu çocuk eğiticiydi. İhtiyaç olmayan personelin sayısı gittikçe artarken ihtiyaçları olan sosyal hizmet uzmanları işe alınmıyor”.

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=3) yaz uygulaması kapsamında

tuttukları raporda ifade ettikleri bir diğer önemli bulgu kurumda sosyal hizmet uzmanı sayısının yetersizliği olmuştur. Bu doğrultuda, sosyal hizmet öğrencilerinin tuttukları rapordaki ifadeleri şöyledir.

K1 “Bir çocuk esirgeme kuruluşu olan bu merkezde sadece 2 sosyal hizmet uzmanının olması gerçekten çok üzücü. Kurulmuşta şu anda kayıtlı 370 çocuk var ve bu 370 çocukla 2 sosyal hizmet uzmanının mesleki anlamda ilgilenmesi, mesleki çalışma yürütmesi, sosyal hizmet alanında uygulama ve müdahaleler gerçekleştirilmesi gerçekten çok zordur. Kuruluştaki sosyal hizmet uzmanlarının sayısının artırılması merkezdeki sokak çocuklarıyla ve aileleriyle daha yakından ve birebir bireyle sosyal çalışma, sosyal grup çalışması yapmasını sağlayacaktır”.

K2 “Z. Hanım’ın (sosyal hizmet uzmanı) bu kadar zaman bu raporu yazmasını kurumda tek sosyal hizmet uzmanı olarak çalışmasına bağlıyorum. Kurum çok yoğun ve bir sosyal hizmet uzmanı hiç yeterli değil”.

K10 “Staj yaptığım kurumda 1 sosyal hizmet uzmanı vardı ve aralıksız çalışıyordu fakat 10 personel meslek lisesi mezunu çocuk eğiticisiydi. İhtiyaç olmayan personelin sayısı git-tikçe artarken ihtiyaçları olan sosyal hizmet uzmanları işe alınmıyor”.

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=2) yaz uygulaması kapsamında tuttukları raporda ifade ettikleri diğer bir bulgu, sosyal hizmet uzmanı hakkında olumlu ve olumsuz eleştirileridir. Bir sosyal hizmet öğrencisi tuttuğu raporda şöyle olumlu eleştiride bulunmuştur.

K2 “Z. Hanım (sosyal hizmet uzmanı) gerçekten müracaatçılara, memurlara ve bizlere karşı çok sıcaktı. İnsan psikolojisinden çok iyi anlıyor ve kimseyi kırmamaya çalışıyor. Her işi tatlı dille yapmaya çalışıyor. Her yönüyle çok iyi bir sosyal hizmet uzmanı olduğunu düşünüyorum”.

Bir diğer sosyal hizmet öğrencisi yaz uygulaması yaptığı kurumdaki sosyal hizmet uzmanı hakkında şöyle özeleştiriye bulunmuştur.

E1 “Staj yaptığım kurumda müracaatçıların iyilik durumunu geliştirmek ve güçlendirmek için sosyal hizmet uzmanlarının kendi yetkileri dışına çıkamadıklarını gözlemledim”.

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=2) yaz uygulamasında tuttukları raporda ifade ettikleri sonuncu bulgu, kurumdaki personeli eleştirel değerlendirmeleri olmuştur. Bununla ilgili ifadeleri şunlardır.

E3 “Bir ara okul müdürü sınıfa girdi ve çocukları damgalamaya başladı. Şu çocuk yaramaz, bu kavgacı gibi söylemlerde bulunup bize dikkat etmemiz gerektiğini söyledi. Bu duruma oldukça üzül müştüm. Çünkü okul müdürünün yapması gerekenleri yapması beni üzmüştü. Çocukları damgalamıştı. Bu davranış oldukça yanlış bir davranıştı”.

E3 “Çocukların neredeyse tamamına yakını okuldaki hocalarından şikayetçiydi. En ufak sorunda bile hocalarının onları dövüp hakaret ettiklerini söylüyorlardı”.

Çalışma kapsamında tuttıkları raporlardan yararlanan sosyal hizmet öğrencilerinin yaz uygulaması gerçekleştirdikleri kurum ve personeli eleştirel değerlendirme ile ilgili bulgulara baktığımızda; tuttıkları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin yarıya yakını (n=11) kurumla ilgili varolan sıkıntıları (n=4), sosyal hizmet uzmanı sayısının yetersizliğini (n=3), sosyal hizmet uzmanını (n=2) ve kurum personelinin (n=2) eleştirel değerlendirdikleri görülmüştür.

6. Bireylerin ve Grupların Kendileri ve Çevreleri Arasındaki Dengesizlikten Doğan Sorunların Belirlenmesine Yönelik Bulgular

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=6) yaz uygulamasında tuttıkları raporlarda ifade ettikleri bireylerin ve grupların kendileri ve çevreleri arasındaki dengesizlikten doğan sorunları belirlemeye yönelik bulgular şöyledir.

K1 “Çeşitli nedenlerle sokağa itilen, sokakta çalıştırılan bu çocuklar aile içinde, sokakta, çalıştığı yerde her türlü şiddete maruz kalıyor. Bu çocukların ÇOGEM gibi kuruluşlarda farklı bir düzen, anlayış ve modelle karşılaşması, tanışması şarttır”.

K1 “Merkezdeki çocukları sokakta çalışmaya ya da ailelerinin onları çalıştırmaya iten bazı nedenleri sıralayabiliriz. Çevre il ve ilçelerden çeşitli sebeplerden dolayı yapılan göçler, aile içindeki ebeveynlerin işsiz olması, ailenin eğitimsizliği, ekonomik yoksunluk, ailede evi geçindirecek olan bireyin kronik hastalığının bulunması veya cezaevinde olması, çevrede, sokakta

veya okulda çocuğun boş zamanını değerlendirecek bir etkinliğin olmaması ya da yetersiz düzeyde olması vb. Bu saydığım nedenler çocuğun küçük yaşlarda sokakta çalışmasına, evi geçindirme sorumluluğunu üstlenmesine neden olur”.

K1 “Bir ailenin sistem olarak sorunlar yaşaması, dağılmasının nedenleri; benlik saygılarının gelişmemiş olması, kişilik sorunları, empati kuramama, güç yaşam koşullarında yaşamak, sorunluluk almak, babanın alkol kullanması, çocuk bakımı, eğitimi ve psikolojisi hakkında bilgi sahibi olmama, eğitim düzeyinin düşüklüğü, anne-babanın geçimsizliği, babanın işsiz olması sayılabilir”.

K10 “Görüşme yaptığım kadınların çoğu aile bakımından kötü durumdadır. Ailesinin iyi yetiştirmedeği, ihtiyaçlarını karşılamadığı çocuklar ileride en çok sorun yaşayan kimseler oluyor. Aileler insanların sorunlarını çözmelerinde onlara en büyük destek. Bunun olmaması ise sorunların daha da büyümesine neden oluyor”.

Çalışma kapsamında tuttıkları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=6) bireylerin ve grupların kendileri ve çevreleri arasındaki dengesizlikten doğan sorunların belirlenmesine yönelik ifadelerine bakıldığında; aile içi şiddet, göç, aile içindeki ebeveynin işsiz olması, ailenin eğitimsizliği ve çocukları iyi yetiştirememesi, yoksulluk, ailede evi geçindirecek bireyin kronik bir rahatsızlığının olması veya cezaevinde olması, çocuğun boş zamanını değerlendirecek etkinliklerin

olmaması veya yetersiz olması, sistem olarak ailenin sorunlar yaşaması, ebeveynin alkol kullanımı, ebeveynin eğitim düzeyinin düşüklüğü, ebeveynin sorumluluktan kaçması gibi dengesizliklerden doğan sorunları belirledikleri bulunmuştur.

7. Dengesizliğin Meydana Gelmesini Önlemek İçin Dengesizlik Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bulgular

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=8) yaz uygulaması boyunca tuttıkları raporlardan elde edilen dengesizliğin meydana gelmesini önlemek için dengesizlik alanlarını belirlemeye yönelik bulgular şu şekildedir:

E1 *“Sosyal hizmet rehabilitasyon merkezleri sorumluluğundaki nüfusu 200 000’den az olan bölgelerin tamamı alan taramasına alınır; nüfusu 200 000’den fazla olan bölgelerde alan taramasında öncelikli bölgeler tespit edilir. Söz konusu öncelikli bölgeler; göç alan veya aşırı göç veren bölgeler ile asayiş sorununun yaşandığı yerleşim birimleridir. Evde bakım hizmetlerinden yararlanan veya sosyal yardım alan müracaatçıların yoğun olduğu bölgelerdir. Sokakta çalıştırılan, suça sürüklenen ve suç mağduru çocukların ailelerinin yoğun yaşadığı yerlerdir”.*

E7 *“Sosyal incelemelerin esas amacını sokakta yaşayan, çalıştırılan, sokak çocuğu ifadesi kapsamına giren çocukların ailelerini, yetiştiği ve yaşadığı toplumu, çevreyi incelemek, çocuğun üstün yararı kapsamında aileye aynı nakdi yardım da bulunulması oluşturmaktadır”.*

K9 *“Yaz okulunda çalışma yapacağımız çocukların bir kısmı ağlıyor, sınıfa gelmek istemiyor; anne ise çocuğunu anlamaya çalışmıyor, ya zorluyor, dövüyor ya da babasına söylemekle tehdit ediyor. Çocuk gelişiminin anneye anlatılması gerektiğini düşünüyorum. Oradaki annelere çocuğuyla iletişim, aile içi şiddet seminerlerinin sağlanması gerekir. Anne nasıl yetiştirildiyse çocuğunu da o şekilde yetiştiriyor”.*

K9 *“Bu bölgede en az 4 çocuğa sahip olduğu için kadın tembelleştirilmiş ve eve hapsedilmiş. Kendilerine hiçbir hak tanınmıyor. Kendi haklarından habersiz ve kendilerini aciz görüyorlar. Bunların hepsi bir sosyal sorundur. Bu bölge haklarının farkında değil. Kadınlara bu haklarının öğretilmesi gerekir”.*

Çalışma kapsamında tuttıkları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=8) dengesizliğin meydana gelmesini önlemek için dengesizlik alanlarını belirlemeye yönelik ifadelerine bakıldığında; alan taraması gerçekleştirilmek için göç alan, göç veren, asayiş problemlerinin olduğu bölgeler, evde bakım hizmetinden yararlanan, sosyal yardım alan, suça sürüklenen çocukların ailelerin olduğu yerleri belirlemeye çalıştıkları görülmüştür. Ebeveynin çocuğu karşı uyguladığı şiddetin önüne geçmek için ebeveynlere bununla ilgili çalışmalar yapılması gerektiği belirlenmiştir. Kadınların ezilmişliğini önlemek için kadın haklarının öğretilmesi gerektiği görülmüştür. Çocukların sokakta çalışmasını engellemek için ailelerin bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi gibi dengesizliğin önüne geçmek için bu tür dengesizlik

alanları tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında tuttukları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin büyük bir kısmının (n=17) ifadelerine rastlanmamıştır.

8. Kişilerin, Grupların ve Toplumların Gelişme Güçlerini Arama, Belirleme ve Kuvvetlendirmeye Yönelik Bulgular

Raporlarından yararlanılan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin kişilerin, grupların ve toplumun gelişme güçlerini arama, belirleme ve kuvvetlendirmeye yönelik bulgulara aşağıda yer verilmiştir (Tablo 6).

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=2) yaz uygulamasında tuttukları raporlarda ifade edilen görüşlerinden biri kişilerin, grupların ve toplumların gelişme güçlerini arama ve belirlemeye yönelik bulgulardır. Bu kapsamdaki bulgular şunlardır:

K1 *“Birkaç gündür 11 yaşındaki B.nin resimleri dikkatimi çekiyor. Yaptığı çizimler, resimler akranlarına göre çok daha önde. Resim konusunda ve keman çalma konusunda oldukça yetenekli bir çocuk”.*

K1 *“Mobil ekiple yapılan sokak çalışması; sokakta veya çocukların yoğun olarak bulunduğu yerlerde yapılan psiko-sosyal inceleme, gözlem, teşhis, tespit ve mesleki müdahale sürecini içerir. Sokakta çalıştırılan çocukları ve gençleri bedensel, ruhsal ve duygusal gelişmeleri açısından tehlike yaratabilecek risklerden korumakta, temel gereksinimlerini gidermeye yardımcı olmakta, belirli bir süreç sonunda kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlayıcı her türlü sosyal hizmet müdahaleleri ile rehabilite edici mesleki çalışmalarını gerçekleştirmekte aile ve topluma yönelik çalışmalar yapmaktadır”.*

Sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=4) yaz uygulamasında tuttukları raporlarda ifade edilen bulgulardan diğeri kişilerin, grupların ve toplumların gelişme güçlerini kuvvetlendirmeye yönelik bulgulardır. Bu doğrultuda bulgulardan bazıları şunlardır.

K1 *“Çocuklarla bu derece yakınlaşmak, onların da beni sevmeye başlaması çok güzel bir duygu.”*

Tablo 6. Çalışma Kapsamında Tuttukları Raporlardan Yararlanılan Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Kişilerin, Grupların ve Toplumların Gelişme Güçlerini Arama, Belirleme ve Kuvvetlendirmeye Yönelik Alt Kategoriler ve Frekanslar

Kişilerin, Grupların ve Toplumların Gelişme Güçlerini Arama, Belirleme ve Kuvvetlendirmeye Yönelik Bulgular		
Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Kişilerin, grupların ve toplumların gelişme güçlerini arama ve belirleme	2	K1, K1
Kişilerin, grupların ve toplumların gelişme güçlerini kuvvetlendirme	4	K1, E3, E5, K3

Onlara ilgi gösterip önemsedikçe benimle daha iyi iletişim kuruyorlar. Çocuklarla iletişim kurmak gerçekten de zor değilmiş, Bir merhaba, bir tebessüm veya bir günaydın yetiyor onlarla sıcak bir diyalog kurmaya”.

- E3 “Etkinlik aralarında çocukları gözlemledim. İlk gün geldiklerinden çok daha farklı olduklarını görebiliyordum artık. İlk gün çocuklara beslenme dağıttığımda herkes etrafıma toplanıp birbirlerini çekiştiriyorlardı, çöpleri sağa sola atıyorlardı ama artık herkes beslenme dağıtıldığında yerinde oturup sırasını bekliyor, çöpleri çöp kutusuna atıyorlar. Çöpü sağa sola atanlar olduğunda diğer çocuklar hemen uyarıyorlardı onları. Birbirlerine karşı ilk günlerde olduğu gibi kırıncı ve şiddetle davranmıyorlar. Bahçede bir çöp görüp almaya çalıştığımda hemen etraflarına bakıp çöp var mı yok mu diye bakıyorlar ve varsa alıp çöpe atıyorlar. Bir şey yaptıklarında izin istiyorlar artık. Bunlar çok basit gibi görünüyor ancak ilk günlerde bunların hiçbirini yapmıyorlardı”.

- E5 “Atölyeye giderek yapılan çalışmalar hakkında bilgi aldık. Atölye genel olarak meşguliyet ve ürün olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Meşguliyet atölyelerine gelen çocuklar vakit geçirmek ve değişik bir hava teneffüs etmek için geliyor. Ürün atölyelerinde ise çocuklar vakit geçirmek ve ürünler ortaya koymak için geliyor. Çocuklar burada mutlu oluyor ve kendilerinin bir işe yaradığını düşünüyorlar. Yaptıkları ürünleri sergileyerek satıyorlar ve gelen gelirle de yeni malzemeler alıyorlardı”.

K3 “Kurumdaki çocuklarla diyalog kurduk. Biz çocuklarla oturup konuştuğumuzda, onlara zaman ayırdıkça özgüvenlerinin arttığını görüyordum”.

Çalışma kapsamında tuttıkları raporlardan yararlanılan sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının (n=6) ifadelerine bakıldığında; yapılan çalışmalarla kişilerin, grupların ve toplumun gelişme güçlerini belirleme (n=2) ve kuvvetlendirmeye çalıştıkları (n=4) görülmüştür.

SONUÇ

Sosyal hizmet öğrencilerinin yazın gerçekleştirdiği uygulamanın öğrencilerin raporları incelenerek sosyal hizmet uygulamasının amaçları açısından değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışmada bulgular incelendiğinde; sosyal hizmet öğrencilerinin çoğunun uygulamada sosyal incelemeler gerçekleştirerek, sosyal inceleme raporlarının nasıl yazıldığını ve rapor dilini öğrenerek, uygulama yaptıkları kurum hakkında bilgilerini artırarak, müracaatçı grubu hakkında bilgi sahibi olarak ve müracaatçıların sorunlarının neler olduğunu öğrenerek ve öğrendikleri teorik bilgileri uygulamaya aktararak kendini tanımaya çalıştıkları ve kendini geliştirdikleri görülmüştür.

Tuttıkları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının alana çıkarak, incelemelere katılarak, sosyal inceleme raporları oluşturarak mesleki deneyim kazandıkları, uygulama yaptıkları kurumlarda görüşmeler yaparak mesleki deneyim kazandıkları, alan uygulamasında müracaatçıyı fiziksel ve sosyal çevresinde gözlemleyerek mesleki

deneyim kazandıkları ve sosyal sorunlara yönelik projeler oluşturarak mesleki deneyim kazandıkları görülmüştür.

Tuttukları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin beden dilini kullanarak, verilecek hizmetler hakkında müracaatçıyı bilgilendirerek ve müracaatçıya uygun bir dil kullanarak yazılı ve sözlü mesleki iletişimi kullandıkları görülmüştür.

Sosyal hizmet öğrencilerinin tuttukları raporlarda bir kısmının bilgilerini müracaatçıya aktararak, becerilerini müracaatçıya aktararak ve hem bilgisini hem de becerilerini müracaatçıya aktararak süpervizyonu kullandıkları bulunmuştur.

Çalışma kapsamında tuttukları raporlardan yararlanan sosyal hizmet öğrencilerinin ortalama yarısı kurumla ilgili varolan sıkıntıları, sosyal hizmet uzmanı sayısının yetersizliğini, sosyal hizmet uzmanını ve kurum personelini eleştirel değerlendirdikleri görülmüştür.

Çalışma kapsamında tuttukları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının aile içi şiddet, göç, aile içindeki ebeveynin işsiz olması, ailenin eğitimsizliği ve çocukları iyi yetiştirememesi, yoksulluk, ailede evi geçindirecek bireyin kronik bir rahatsızlığının olması veya cezaevinde olması, çocuğun boş zamanını değerlendirecek etkinliklerin olmaması veya yetersiz olması, sistem olarak ailenin sorunlar yaşaması, ebeveynin alkol kullanımı, ebeveynin eğitim düzeyinin düşüklüğü, ebeveynin sorumluluktan kaçması gibi dengesizliklerden doğan sorunları belirledikleri bulunmuştur.

Tuttukları raporlarda sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının alan taraması

gerçekleştirmek için göç alan, göç veren, asayiş problemlerinin olduğu bölgeler, evde bakım hizmetinden yararlanan, sosyal yardım alan, suça sürüklenen çocukların ailelerin olduğu yerleri belirlemeye çalıştıkları belirlenmiştir. Ebeveynin çocuğu karşı uyguladığı şiddet, kadınların ezilmişliği ve çocukların sokakta çalışması gibi dengesizliklerin meydana gelmesini önlemek için dengesizlik alanlarını belirledikleri bulunmuştur.

Çalışma kapsamında tuttukları raporlardan yararlanan sosyal hizmet öğrencilerinin bir kısmının yapılan çalışmalarla kişilerini, grupların ve toplumun gelişme güçlerini belirleme ve kişilerin, grupların ve toplumun gelişme güçlerini kuvvetlendirmeye çalıştığı ortaya çıkmıştır.

Çalışma kapsamındaki sosyal hizmet öğrencilerinin yazın gerçekleştirdikleri uygulama, onların alanda ilk çalışma deneyimlerini oluşturmuştur. Yaz uygulaması henüz 2. sınıfın bitiminden sonra gerçekleştiğinden öğrencilere daha erken alanı tanıma, alana ilişkin gözlemler yapma ve uygulama deneyimi geçirme olanağı sağlamıştır. Ancak yaz uygulamasında öğrencilerin henüz sosyal hizmet eğitiminin temel kuramsal derslerini almaması, buna yönelik mevcut bilgilerinin yeterli olmaması, eğitsel danışmanla birebir çalışma imkanının olmaması ve süpervizyon eksikliği yaz uygulamasının zorlukları olarak belirtilebilir. Alanda daha verimli bir uygulama geçiren öğrencilerin sosyal hizmet eğitimini içselleştirdikleri, alana dair okumalarını artırdıkları, alanda doyum sağlamak için sosyal hizmet eğitimini benimsedikleri ve derslere daha hazır hale geldikleri ve motive oldukları ancak daha çok işlevsel bilgiye ihtiyaç

duydukları söylenebilir. Diğer yandan, çeşitli sebeplerle (kurumda sosyal hizmet uzmanı olmaması, kurum personelinin olumsuz tutumu, kurumda iletişim sorunları yaşama, vb.) olumsuz bir uygulama deneyimi geçiren öğrencilerin sosyal hizmet eğitimini daha az önemsedikleri, alana dair sınırlı okumalar yaptıkları, yaşadıkları olumsuz deneyimlerden şikayet ettikleri ve derslere ilişkin motivasyonlarını kayb ettikleri ifade edilebilir.

Sonuç olarak, tutulan raporlarda sosyal hizmet öğrencilerin gerçekleştirdiği uygulamanın sosyal hizmet uygulamasının amaçlarıyla örtüştüğü görülmekle birlikte, raporlardaki ifadelerden çalışma kapsamındaki öğrencilerinin tümünün sosyal hizmet uygulamasının amaçlarını gerçekleştirmeyi hedeflemediği görülmektedir. Her bir öğrencinin raporunda sosyal hizmet uygulamasının tüm amaçları görülmemekle birlikte birkaç amacı gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Bu doğrultuda;

- Sosyal hizmet öğrencileri alan uygulamasına başlamadan önce sosyal hizmet eğitimcileri tarafından sosyal hizmet uygulamasının amaçlarının onlara anlatılması
- Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmet uygulamasının amaçlarını dikkate alarak iyi bir uygulama deneyimi geçirmesi
- Kurumun yapısına ve yönetmeliklere dikkat ederek sosyal hizmet uygulamasının amaçlarına hizmet etmesi
- Kurumun yapısı ve işleyişi sosyal hizmet uygulamasının amaçlarıyla çatıştığı zaman öğrendiği bilgiler

işığında en iyi çözüm yolunu ortaya koyması şeklinde öneriler getirilebilir.

KAYNAKÇA

Bogo, M. and Vayda E. (1998). *The Practice of Field Education in Social Work*. Toronto: University of Toronto Press.

Duyan V. (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi.

Kirst-Ashman K. and Hull G.H. (1999). *Understanding Generalist Practice*. Chicago: Nelson-Hall Publishers.

Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışmaya Giriş*. Sosyal Bilimler Derneği. Ankara.

Regehr, C., Regehr, G., Leeson J, and Fusco L. (2002). Setting Priorities for Learning in the Field Practicum: A Comparative Study of Students and Field Instructors. *Journal of Social Work Education*. 38 (1): 55-65.

Rogers G. and Mc.Donald L. (1995). Experience over Education: Teaching Methods Used by Field Instructors. *The Clinical Supervisor*. 13 (2): 41-65.

